

تأثیر عفت و پاکدامنی در روابط زوجین از دیدگاه اسلام

نام و نام خانوادگی:

کوثر انزلی حیق^۱

چکیده:

بی‌شک آرامش یکی از ضروری‌ترین شاخص‌های زندگی سالم است که باید برای تحقق آن از همه عوامل و ظرفیت‌ها بهره جست. این مقاله به بررسی تأثیر عفت و پاکدامنی در روابط زوجین و پیدایش و بقای آرامش در زندگی زناشویی می‌پردازد. هدف این نوشتار معرفی عفت و پاکدامنی، با توجه به آثاری که به دنبال دارد، و اینکه شاخص عفت و پاکدامنی، یکی از پراثرترین عوامل برای رسیدن به آرامش و سکون در زندگی زناشویی است. در میان انواع عفت، به خصوص عفت در روابط جنسی نقشی بی‌بدیل بر آرامش در زندگی دارد. روش این پژوهش، روش تبیین و تحلیل با تکیه بر متون اسلامی است. اجمالاً، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که عفت و پاکدامنی در ایجاد و تثبیت آرامش در زندگی مخصوصاً در زندگی زناشویی نقش عمده‌ای دارد. البته برای تحقق این ویژگی، باید از مهارت‌هایی بهره جست که توجه به آنها برای همگان ضروری است.

کلید واژه:

عفت، پاکدامنی، زوجین، تثبیت آرامش در زندگی زوجین

۱. طلبه پایه ۴، سطح ۲، حوزه علمیه خواهران فاطمیه شهرستان نقده

آنچه در این تحقیق مورد بررسی و تحلیل است، تأثیر عفت و پاکدامنی در روابط زوجین است که بر اساس عفت و پاکدامنی در زندگی پدید می‌آید. برای دستیابی به این هدف، لازم است افراد مهارت‌هایی داشته باشند. این مسئله به قدری مهم است که در منابع اسلامی بر ازدواج با زنان پاکدامن تأکید فراوان شده است. خدای عز و جل در مقام تکلم با حضرت آدم علیه السلام پس از آنکه سعادت را در گرو تبعیت از رسول خدا صلی الله علیه و آله معرفی می‌کند، به حضرت آدم علیه السلام سفارش می‌کند که عهد مرا بپذیر و آن را جز در اصلاص مردان پاکدامن، ارحام زنان طاهره، طیب، عفیف به ودیعت مگذار.

سؤالاتی که در این زمینه مطرح است و آن اینکه انواع پاکدامنی کدامند؟ کدامیک از آنها در سلامت زندگی نقش مثبت دارد؟ از میان عوامل مثبت، کدامیک از اهمیت بیشتری برخوردارند؟ تأثیر عفت و پاکدامنی در زندگی زوجین چیست؟ چه مهارتی برای رسیدن به آرامش در زندگی لازم است؟

در این زمینه، استاد مرتضی مطهری در کتاب مسئله «حجاب» به عفت و پاکدامنی اشاره کرده‌اند. همچنین کریس ال کلینکه در کتاب «مهارت‌های زندگی» به مهارت‌هایی برای رسیدن به آرامش اشاره کرده‌اند. همچنین استاد ابراهیم امینی در کتاب «انتخاب همسر» صفات یک همسر خوب اشاره کرده‌اند. با بررسی‌هایی که انجام شد مقاله‌ای عین این مقاله یافت نشد؛ این مقاله، در صدد بررسی عفت و پاکدامنی، آثار آن و مهارت‌های لازم برای تحقق آن بر اساس دیدگاه اسلام است. به طور طبیعی، ابتدا مفهوم آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

عفت در لغت، خود نگهداری و پدید آمدن حالتی برای نفس است که به وسیله آن از افزون طلبی قوه شهوانی و از آن چه که حلال و زیبا نیست، می‌شود. و حفظ نفس از تمایلات و شهوت نفسانی آمده است.^۱

و در اصطلاح علم اخلاق به معنی خویش‌داری در برابر تمایلات افراط گونه نسبت به لذت‌های مادی و نفسانی، که نقطه مقابل شهوت است، گفته می‌شود.

عفت یک عامل بازدارنده از حرکات مضر و زیان‌بار و کنترل کننده‌ای است که انسان را در مقابل انواع شهوت‌ها و تمایلاتی چون شهوت جنسی، مالی، و... باز می‌دارد و از این جهت یک ضرورت و خصلت لازم برای انسان به حساب می‌آید و باعث اعتبار و بالا رفتن ارزش و بهاء انسان می‌گردد.

عفت زیربنای علم اخلاق است زیرا علمای اخلاق زیر بنای اخلاق نیک را چهار چیز شمرده‌اند: حکمت، شجاعت، عدالت و عفت.

در تفکر اسلامی عفت شامل منزّه بودن و پاکی دست و زبان و شکم و دامن از هر گونه عیب و بدی است لذا عفت معنای عامی داشته و تمامی امور نفسانی را شامل می‌شود، مانند: پاکی چشم، پاکی زبان، ... و منحصر به پاک‌دامنی نیست ولی در فرهنگ اجتماعی ما مسئله عفت بیشتر در پاک‌دامنی زن و مرد مطرح است.

در روایات، از عفت و پاک‌دامنی، به بالاترین شرافت‌ها، نتیجه عقل، برترین عبادت، کمال نعمت و به معنای خویش‌داری در کردار و گفتار تعبیر شده است،

مفهوم پاک‌دامنی:

«پاک‌دامنی» نیز به حفظ نفس از ضعف، نقص و دوری از عیب و امور پست معنا شده است. همان طور که «تمایلات نفسانی» به اختلاف اشخاص و موارد متفاوت است، عفت و حفظ نفس از آنها نیز متفاوت خواهد بود. بنابراین، عفت فقیر به این معنا است که او به آنچه به دست می‌آورد، قانع باشد و نفس خود را از تمایلات و شهوات باز دارد، به گونه‌ای که خلاف آن به فعلیت نرسد. «نفاق شما باید برای نیازمندی باشد که در راه خدا در تنگنا قرار گرفته‌اند و نمی‌توانند به مسافرت بروند و از شدت خویش‌داری، افراد ناآگاه آنان را بی‌نیاز می‌پندارند»؛^۱ اما «عفاف در فرد غنی و بی‌نیاز، به حفظ نفس از شهواتی است که ممکن است از ثروت او ناشی شود: «هر کس که بی‌نیاز است، خودداری کند و عفت پیشه سازد».^۲

۱. سوره بقره؛ (۲)، آیه ۲۷۶.

۲. سوره نساء، (۴)، آیه ۶.

عفت و حیا در سازگاری همسران مؤثر است، به طوری که رسول خدا صلی الله علیه و اله یکی از ویژگی‌های بهترین زنان را عفت آنان بر شمرده، فرموده‌اند: «بهترین زنان شما، زنان عفیفه‌اند» این معنا، به تعبیر دیگری نیز از معصومان علیه السلام روایت شده است علاوه بر تأکید عام روایات، که مرد و زن را در بر می‌گیرد، تأکید خاصی در باره عفت و حیای زنان وارد شده است. اینک این سؤال به ذهن تبادر می‌شود که دلیل تأکید ویژه اسلام در خصوص عفت و حیای زن چیست؟

تنها دین نیست که ما را به عفاف و پاکدامنی فرا می‌خواند، بلکه این ندا از درون آدمی نشأت می‌گیرد، که دین نیز آن را تأیید می‌نماید. غیرت، جوان مردی و کرامت نفسانی همگی انسان را به عفاف دعوت می‌کنند که طبق روایت، عفت و پاکدامنی اصل جوانمردی است علاوه بر این، هویت انسان در سایه قوام عفاف آشکار می‌گردد، از این رو از متون دینی نیز می‌توان دریافت که رابطه‌ای معقول و منطقی بین رشد عفاف و عقل وجود دارد و تعاملی متقابل بین این دو برقرار می‌باشد،^۱

۱. سوره نور، (۲۴)، آیه ۳۳

همسری که به سبب تقوا، عزت نفس، غیرت، کنترل نگاه، پرهیز از خلوت با نامحرم و رعایت حدود آرایش و حدود گفت‌وگو با نامحرم، به صفت پاک‌دامنی و عفت آراسته می‌شود، در ایفای نقش همسری و انجام وظایف همسری موفق عمل کرده و تمام وفاداری، محبت و ارادت قلبی خود را نثار همسر خویش خواهد کرد.

این شخص به علت مصون بودن از انحرافات، محبت و عشق و وفاداری خود را فقط در منزل و در رابطه با همسرش هزینه خواهد کرد، زیرا در جای دیگر آنها را هزینه نکرده است و دلش در گرو دیگری نیست و بنابراین، زندگی‌اش مملو از صفا، پاکی، معنویت و فداکاری خواهد بود. وقتی مرد با مراقبت از خویش، لذت‌ها و کامجویی‌های جنسی را به همسر منحصر ساخت و نیازهای عاطفی خود را برای دیگران هزینه نکرد، در تعامل با همسر خود موفق خواهد بود. همچنین زن اگر کوچک‌ترین ارتباط عاطفی و ارتباطات دیگر که خلاف اخلاق است، با دیگران نداشت و فقط خود را در اختیار شوهر گذاشت، دلبسته شوهر شده و تمام لذات و کامجویی‌های عاطفی، جنسی و غیره را در خانه جست‌وجو خواهد کرد. علاوه بر این، مورد اعتماد و علاقه شوهر شده و از تمام مزایای مادی و معنوی این کار بهره‌مند خواهد بود.^۱

در آموزه‌های دینی ضمن تأکید بر عفت و پاک‌دامنی همسران، به‌ویژه زن‌ها، این ویژگی از وظایف همسران جوان، بخصوص زنان شمرده شده است.

پیامبر گرامی صلی الله علیه و اله در حدیثی می‌فرماید: «بهترین زن، زنی است که در برابر شوهرش با تبرج و زینت، و در برابر دیگران پاک‌دامن و با عفت ظاهر می‌شود.»^۲

امام باقر علیه السلام نیز فرموده‌اند: «بهترین زنان، آنهایی هستند که وقتی با شوهر هستند، تمام زیبایی‌ها و جذابیت‌ها و عواطف را نثارش می‌کنند و هنگامی که با دیگران هستند، لباس حیا و پاک‌دامنی بر تن می‌کنند و کاملاً پوشیده هستند.»

۱. محمد، محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۶، ح ۱۲۸۵۷، ص ۳۶۳، قم، بیتا.

۲. محمد، بن الحسن الحر العاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۹، ح ۱۶۳۵، مؤسسه ال بیت، قم، ۱۴۰۹ ق

سازگاری، مهم ترین ویژگی چنین خانواده ای به شمار می رود. از همین رو - رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در بیان ویژگی های بهترین زن به این خصوصیت اشاره می کند.

«العفيفة ... المتبرجة مع زوجها، الحصان علی غیره»؛ «بهترین زن زنی است که در برابر شوهرش با تبرج و زینت و در برابر دیگران پاکدامن و با حیا ظاهر شود»^۱

و بدترین زن را کسی می داند که در برابر دیگران خودنمایی کند و با شوهر بی میلی کند.

«المتبرجة اذا غاب عنها بعلمها الحصان معه اذا حصر»؛ «در مقابل شوهر بی میل و در مقابل دیگران با تبرج و زینت حاضر شود».^۲

- تاثیر عفت در تشدید علاقه و محبت بین زوجین:

ثمره دیگر حیا که به دنبال نتایج قبلی حاصل می شود، ایجاد علاقه و محبت میان همسران است؛ از این رو امیرالمؤمنین علیه السلام پس از ذکر برخی لوازم حیا، محبت را از دیگر آثار آن بر شمرده و فرموده اند: «الحیاء ... موجب للمحبة»^۳

- ایجاد و تثبیت احترام و موقعیت بین زوج:

با کنده شدن پوشش عفت، خیانت زندگی را فرا می گیرند و برخوردهای خشن بر زندگی سایه می افکند. نه تنها انسان با شیطان همراه، بلکه خود نمونه یک شیطان می شود که قالب و قیافه انسانی دارد.^۴ چنین همسری با شیطان بزرگ همدست و شریک است؛ برای او هیچ اهمیتی ندارد که دیگران درباره اش چه قضاوتی می کنند؛ بی مبالاتی زندگی وی را فرا می گیرد؛ تعهد و پایبندی به زندگی برایش معنایی ندارد. چنین کسی برای خدا نیز قابل تحمل نیست، چه رسد که همسرش او را تحمل کند.^۵ او برای خود نیز حرمتی باقی نمی گذارد؛ از این رو خداوند هم او را محترم نمی شمارد.^۶ همسران باید برای یکدیگر جایگاه ویژه ای داشته باشند و این مهم از پاسداری این خصلت و پایداری آن حاصل می شود.^۷

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۳۲۴، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ ق
همان، ص ۳۲۵.

۳. شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۲۷۲.

۴. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۲۹۲، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ ق

۵. همان، ج ۲، ص ۳۲۴

۶. محمد بن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۶۸، موسسه ال بیت، قم، ۱۴۰۹

۷. حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۴۶۱، قم، موسسه ال بیت، ۱۴۰۸

-تأثیر عفت سدی از ظهور پلیدی بین زوجین:-

حیا، از یک سو راه را بر پلیدی می بندد و مقابل حدوث آن می ایستد،^۱ و از سوی دیگر اجازه نمی دهد زشتی هایی که در ساختار شخصیتی فرد موجود است، ظاهر شود.^۲ جرّقه ناسازگاری ها در زندگی، هویدا شدن زشتی ها است. عفت همسران، زمینه مناسبی برای از بین رفتن زشتی ها یا دست کم پنهان کردن آن است. در چنین فضایی محبت ایجاد می شود و با این راهکار می توان به یک زندگی آرام امیدوار بود.^۳

-پاکدامنی باعث پیدایش زندگی حقیقی بین زوجین:-

سر تا پای فرد بی حیا را زشتی فرا گرفته و از این زشتی هاست که پلیدی های فراوان دیگری زاییده می شود. کفر، نفاق، جدایی و ناسازگاری، از پیامدهای این آلودگی است. حتی اگر نمادهای ورع و عبادت را نیز در چنین فردی بتوان مشاهده کرد، همه وجودش پستی و پلیدی است. صلاح و سازگاری با چنین فضایی بسیار فاصله دارد. به راستی مرگ برای چنین کسی بهتر از زندگی است؛^۴ بنابراین از متون اسلامی به روشنی استفاده می شود که زندگی با این ویژگی قابل شناسایی است و چنان که همسران از این خوی جدا شوند، مرده ای در میان زندگانند که بهتر است از زندگانی فاصله بگیرند.

-تأثیرمتقابل عفت و پاکدامنی زوجین در کنترل نگاه هر کدام:-

در اکثر آیات و روایاتی که بحث حیا و عفاف مطرح شده است، در کنار آنها به بحث نگاه کردن و پاکی چشم نیز توجه گردیده است، هرکدام از زوجین که چشمانش را پاک نگاه نمی دارد، به تدریج دچار نارضایتی از همسر و تنوع طلبی جنسی می گردد و به همین لحاظ به جلب توجه در جامعه از طریق پوشش و یا حتی حرکات، گفتارها و رفتارها روی خواهند آورد.

۱. عبدالواحد آمدی، غرر الحکم، ص ۲۷۵، بیجا، بیتا

۲. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۲۲، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵

۳. حسن بن شعبه حرّانی، تحف العقول، ص ۸۲، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ق .

۴. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۵۶۷۲، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵

زوجی که چشمانش را پاک نگاه نمی دارد، به تدریج دچار نارضایتی از همسر و تنوع طلبی جنسی می گردد
اگر همسری نگاهش را آلوده کند، همانطوری که خودش از همسرش رضایت نخواهد داشت، به تدریج همسر
او نیز با درک سردی همسر، از زندگی زناشویی خود احساس نارضایتی می نماید و همین مسئله موجب
کاهش عفاف و حجاب در او خواهد شد.

نتیجه

با توجه به عفت و پاکدامنی انسان نیازهایی دارد که یکی از آشکارترین آنها، نیاز به روابط با دیگران است. در این روابط، بخشی به رابطه جنسی مربوط است. برای مصون ماندن از آفات در روابط جنسی لازم است مظاهر عفت جنسی شناسایی شود. مرد و زن هر کدام در کنار هم، با توجه به نیروی خدادادی، می‌توانند به آرامشی برسند. خانه‌ای که در آن حریم الهی حفظ شود و محرمات رعایت گردد، مطمئناً به کانونی دلپذیر که در آن افراد صالح پرورش می‌یابند، تبدیل خواهد شد. مؤمن در کنار مؤمن به آرامش و سکون می‌رسد، همان طور که تشنه با رسیدن به آب گوارا به آرامش دست می‌یابد.

حفظ حریم عفت و حیا در زنان تأثیر بسزایی در سلامت جامعه و رشد و پیشرفت آن دارد؛ جامعه‌ای که از خانواده‌ها شکل یافته است و زنان با حفظ عنصر عفت و به دنبال آن، ایجاد آرامش و آسودگی روحی مرد و در نتیجه آن، تلاش و فعالیت بیشتر مرد در جامعه، می‌توانند در بالندگی کشور و رسیدن به دروازه‌های خودکفایی مؤثر باشند.

زن مسلمان نشان داده است با ارج نهادن به حقوق همسر و حفظ حریم حیا و تقوا در ارتباط با دیگران، قادر است همواره قلب مرد را به انحصار خود درآورد و زیباترین و خالصانه‌ترین دلدادگی و عشق‌ها را تجربه نماید؛ عشقی که مدافعان آزادی جنسی و روابط آزاد مرد و زن نظیر آن را ندیده‌اند و طعم شیرین آن را نچشیده‌اند.

به تعبیر حضرت امام رحمه‌الله، دامن زنان دامن تربیت نسل است و پاکدامنی آن سبب پاکی نسل می‌شود و سعی می‌کند او را از خود راضی و خشنود نگه دارد.

همان طور که اشاره شد. برای مصون ماندن از آفات در روابط جنسی لازم است مظاهر عفت جنسی شناسایی شود.

این مظاهر عفت آثاری دارد که عمده‌تاً در سلامت زندگی زناشویی خود را نشان می‌دهد مهم‌ترین این آثار عبارتند از: وفاداری به همسر که او را از ارتکاب هر عمل زشت منافعی با شوون انسانی باز می‌دارد، احساس نیاز به همسر، محبت و احترام، دوری از زشتی و پلیدی و پیدایش زندگی حقیقی اشاره کرد.

منابع:

قران

نهج البلاغه

۱. محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمة، ج ۶، ص ۳۶۳، ح ۱۲۸۵۷، بیجا، بیتا.
۲. جمال‌الدین محمد خوانساری، شرح غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، ح ۱۹۲۷، بیجا، بیتا.
۳. حرّ عاملی، محمدبن حسن، وسایل الشیعه، مؤسسه آل‌البیت، قم، ق ۱۴۰۹
۴. عبدالواحد الآمدی التمیمی، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، ح ۴۲۰، بیجا، بیتا
۵. قائمی، علی، خانواده و مسایل همسران جوان، تهران، امیری، ۱۳۶۸
۶. حسینی، سید علی اکبر، اخلاق در خانواده، تهران، اسلامی، ۱۳۶۹
۷. حرّانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ق
۸. کلینی، محمدبن یعقوب، الکافی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵
۹. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفا، ۱۴۰۴ ق
۱۰. مصطفوی، سیدجواد، بهشت خانواده، قم، دار الفکر، چ بیستم، ۱۳۸۲
۱۱. مصطفوی، تبریزی حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰
۱۲. مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، قم، صدرا، ۱۳۶۸
۱۳. نوری، حسین، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل‌البیت، ۱۴۰۸ ق